

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการแสวงหาข้อมูลข่าวสารและวิธีปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม” มีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะศึกษาข้อเท็จจริง ตลอดจนวิเคราะห์ถึงขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ ของนักสังคมสงเคราะห์ ในแง่ของการหาข่าวสารและการปฏิบัติงานเพื่อช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม และเป็นการศึกษาข้อมูลในระดับลึกที่ต้องอาศัยความละเอียดอ่อน และใช้เวลายาวนานต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง ดังนั้น รูปแบบการศึกษาวิจัยจึงได้นำหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์จากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงในทุกมิติ โดยให้ความสำคัญกับข้อมูลด้านความรู้สึกนึกคิด การสร้างความหมาย ค่านิยม และอุดมการณ์ของบุคคลเป็นสำคัญ มาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยนี้ ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเลือกจากนักสังคมสงเคราะห์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมอย่างน้อย 1 ปี และปฏิบัติงานในหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล รวม 20 คน โดยนักสังคมสงเคราะห์ทั้ง 20 คนนี้ เป็นจำนวนที่ใกล้เคียงกับจำนวนผู้รับผิดชอบงานนี้โดยเฉพาะและมีประสบการณ์ตามที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย

1. นักสังคมสงเคราะห์ของกรมประชาสงเคราะห์ 9 คน แบ่งเป็น
 - นักสังคมสงเคราะห์ฝ่ายสวัสดิภาพเด็ก กองคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก 3 คน
 - นักสังคมสงเคราะห์สถานแรกรับเด็กหญิง พญาไท 1 คน
 - นักสังคมสงเคราะห์สำนักงานประชาสงเคราะห์ จังหวัดนนทบุรี 2 คน
 - นักสังคมสงเคราะห์สำนักงานประชาสงเคราะห์ จังหวัดปทุมธานี 1 คน
 - นักสังคมสงเคราะห์สำนักงานประชาสงเคราะห์ จังหวัดสมุทรปราการ 2 คน
2. นักสังคมสงเคราะห์สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร 2 คน
3. นักสังคมสงเคราะห์หน่วยจิตเวชเด็ก โรงพยาบาลศิริราช 1 คน
4. นักสังคมสงเคราะห์ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ 2 คน

5. นักสังคมสงเคราะห์โรงพยาบาลเด็ก 1 คน
6. นักสังคมสงเคราะห์ ศูนย์สุขวิทยาจิต 1 คน
7. นักสังคมสงเคราะห์ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก 4 คน

และเนื่องจากการปฏิบัติงานเพื่อช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม มีการดำเนินงานร่วมกันของนักวิชาชีพหลายฝ่าย จึงได้สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสวงหาข้อมูลข่าวสาร และวิธีการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม เพื่อให้เห็นแนวทางการดำเนินงานดังกล่าวของนักสังคมสงเคราะห์จากมุมมองของผู้บริหารของหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านสวัสดิการสังคมและตัวแทนของนักวิชาชีพอื่นที่เกี่ยวข้อง รวม 4 คน ดังนี้

1. นายอิระวัชร จันทระประเสริฐ อธิบดีกรมประชาสงเคราะห์
2. นายตระกูล วินิจฉัยภาค อัยการพิเศษฝ่ายกิจการต่างประเทศ สำนักงานอัยการสูงสุด
3. นายแพทย์ชาติรี วัชรชาติ ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ โรงพยาบาลศิริราช
4. พ.ต.ท.เชวงศักดิ์ ลินสูงสุด รองผู้กำกับการ กองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ นอกจากผู้วิจัยจะเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองแล้ว ยังมีผู้ช่วยนักวิจัยอีก 2 คน ร่วมทำการเก็บข้อมูลในบางส่วนด้วย ทั้งนี้ในระหว่างการศึกษาวิจัยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่สมบูรณ์ที่สุดดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ นโยบาย มาตรการการปฏิบัติงานของหน่วยงานเพื่อช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม ตลอดจนคู่มือการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ในหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปศึกษาเปรียบเทียบกับทำให้สัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่าง
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ เป็นลักษณะการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) โดยใช้ในการสัมภาษณ์ทั้งในแบบเปิดกว้าง ไม่จำกัดคำตอบ เพื่อความยืดหยุ่นและให้อิสระแก่ผู้สัมภาษณ์ได้พูดถึงเรื่องราว ความรู้สึก ความคิดเห็น และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงซึ่งอาจจะเป็นความคิด เหตุผล หรือความเชื่อที่ทำให้นักสังคมสงเคราะห์ได้ใช้วิธีการและกระบวนการนั้น ๆ มาปรับใช้ในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ การสัมภาษณ์ จะใช้สถานที่ตามแหล่งที่อยู่ของตัวอย่าง
3. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในการทำงาน โดยผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการทำงานของกลุ่มตัวอย่างในหน่วยงานต่าง ๆ เพียงอย่างเดียว เพื่อนำมาวิเคราะห์ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นข้อมูลหลักของการศึกษาวิจัยนี้

ทั้งนี้จะมีการจัดบันทึกในระหว่างการสัมภาษณ์และการสังเกต โดยผู้วิจัยจะรวบรวมแนวความคิด และจัดข้อมูลบันทึกสรุปใจความสำคัญจากคำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการตั้งประเด็นคำถามที่ใช้ซักถามต่อไปให้เกิดความต่อเนื่องและตรงประเด็นยิ่งขึ้น พร้อมทั้งช่วยให้ผู้วิจัยได้รับคำตอบที่มีความลึกซึ้งและมีความละเอียดชัดเจนด้วย ทั้งนี้มีวิธีการบันทึกข้อมูลเป็นอัตวิสัย (Subjective Data) ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ และการบันทึกข้อมูลที่เป็นวัตถุวิสัย (Objective Data) ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกต พฤติกรรมการปฏิบัติงานของกลุ่มตัวอย่าง นอกจากนี้จะใช้เครื่องบันทึกเสียงที่ใช้ในระหว่างการสัมภาษณ์ เพื่อช่วยให้การเก็บรวบรวมข้อมูลสะดวกและง่ายยิ่งขึ้นในการนำเทป เพื่อช่วยให้การเก็บรวบรวมข้อมูลสะดวกและง่ายยิ่งขึ้นในการนำเทปบันทึกเสียงมาถอดความ เพื่อใช้วิเคราะห์ข้อมูลในภายหลัง ทั้งนี้จะทำการบันทึกเทปเสียงอย่างเปิดเผย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบสังเกตและเครื่องบันทึกเสียง ซึ่งแบบสัมภาษณ์นี้เป็นแบบเจาะลึกไม่เป็นทางการ และเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยศึกษาจากเทคนิคการสร้างแบบสัมภาษณ์และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้แนวคำถามจะเป็นลักษณะ Non-Structural Interview Guidelines โดยจะครอบคลุมตามกรอบแนวคิดและขอบเขตการวิจัยที่ต้องการศึกษา เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งการเรียงลำดับคำถามและเนื้อหาของคำถามสามารถปรับได้ตามลักษณะของผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยอาศัยหลักการตั้งคำถามที่มีความชัดเจน เป็นข้อความที่เข้าใจง่าย ใช้คำถามปลายเปิดที่ไม่เป็นแนวคำถามนำ สำหรับแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 ประเภท ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวคำถามสำหรับกลุ่มนักสังคมสงเคราะห์

1. ข้อมูลลักษณะทางประชากร

- เพศ
- อายุ
- การศึกษา
- รายได้
- สถานภาพสมรส
- ประสบการณ์การทำงาน
- หน่วยงานที่ปฏิบัติงาน
- การเข้าอบรม/สัมมนา

2. ข้อมูลเปิดรับข่าวสารทั่วไป
 - โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร ภาพยนตร์ วีดิทัศน์
3. ข้อมูลการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการทารุณกรรมเด็ก
 - สื่อมวลชน
 - สื่อบุคคล
 - สื่อเฉพาะกิจ
4. ข้อมูลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทารุณกรรมเด็ก
 - ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะ สาเหตุ และผลกระทบจากการทารุณกรรมเด็ก
 - ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรับรองสิทธิเด็ก รวมถึงกฎหมายด้านการช่วยเหลือและคุ้มครองเด็ก
5. ข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการในการแสวงหาข้อมูลเพื่อการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม
 - การสืบทราบ หรือรับแจ้งเหตุการณ์ทารุณกรรมเด็ก
 - การแสวงหาข้อเท็จจริงจากตัวเด็ก ครอบครัวเด็ก ผู้เกี่ยวข้อง และ สภาพแวดล้อมทางชุมชน
 - การประเมินเด็กและครอบครัว
 - การประสานความร่วมมือในการช่วยเหลือเด็กและครอบครัวกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ
 - การวางแผนให้ความช่วยเหลือเด็ก
 - การประชุมระหว่างนักวิชาชีพในการให้ความช่วยเหลือเด็ก
 - การให้ความช่วยเหลือด้านการบำบัดฟื้นฟูสุขภาพกาย สุขภาพจิต บุคลิกภาพ และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเด็ก
 - การส่งเด็กคืนสู่สังคม
 - การติดตามผล ประเมินผล

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานเพื่อให้การช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม

- ความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
- ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประสานงานภายในหน่วยงาน
- ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประสานงานระหว่างหน่วยงาน
- ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์
- ความคิดเห็นเกี่ยวกับเด็กผู้ถูกกระทำ
- ความคิดเห็นเกี่ยวกับครอบครัวเด็กผู้ถูกกระทำ
- ความคิดเห็นอื่น ๆ

แนวคำถามสำหรับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ ในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม

1. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ ในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม
2. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ เกี่ยวกับการทำงานเพื่อช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม
3. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำเสนอของสื่อต่าง ๆ ในเรื่องของเด็กที่ถูกทารุณกรรม

ในส่วนของการสังเกตนั้น ได้กำหนดแนวทางการสังเกตเพื่อนำมาวิเคราะห์ ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์ในส่วนต่าง ๆ ไว้ดังนี้

แนวทางการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในการทำงานของนักสังคมสงเคราะห์

1. บรรยากาศ สถานที่ปฏิบัติงานโดยทั่วไป
2. ลักษณะ ท่าทาง และวิธีการทำงาน ตลอดจนการปฏิบัติตัวของนักสังคมสงเคราะห์ ในระหว่างการปฏิบัติงาน
3. ลักษณะการเข้ามาติดต่อนักสังคมสงเคราะห์ของผู้รับบริการ (case) และญาติ

ความเชื่อถือได้ของข้อมูล

ผู้วิจัยกำหนดให้มีการตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์และสื่อในดำเนินเนื้อหา แนวคำถาม การลำดับคำถาม ลักษณะของการสอบถาม ตลอดจนการใช้ภาษา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสาร และการสังเคราะห์สาระห์ รวมถึงมีการทดลองฝึกการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มเป้าหมายที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีคุณสมบัติและสภาพใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะเก็บข้อมูลจริง เพื่อศึกษาสำรวจแนวคำถาม การลำดับคำถามและลักษณะของคำถามว่าสื่อความหมายตรงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ และมีอุปสรรคในการตอบคำถามประการใดบ้าง แล้วนำผลที่ได้มาทำการแก้ไขปรับปรุงในส่วนที่บกพร่อง เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจริง

ยิ่งไปกว่านั้น ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการในการจัดเก็บข้อมูลเพื่อให้เกิดความเชื่อถือได้ของข้อมูลที่เกิดจากการศึกษาวิจัยนี้ โดยกำหนดวิธีการปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูลดังนี้

1. ก่อนการสัมภาษณ์ทุกครั้ง ผู้วิจัยจะอธิบายให้กลุ่มเป้าหมายทราบ และเข้าใจขั้นตอนวิธีการในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความร่วมมือด้วยความเข้าใจ สามารถให้ข้อมูลได้ตามความเป็นจริง
2. ผู้วิจัยจะทำการบันทึกการสัมภาษณ์ โดยใช้เทปบันทึกเสียงพร้อมทั้งการจดบันทึกต่าง ๆ ระหว่างทำการสัมภาษณ์ โดยการขออนุญาตจากผู้ถูกสัมภาษณ์ทุกราย และเมื่อการสัมภาษณ์เสร็จสิ้นในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยกำหนดถอดเทปการสัมภาษณ์อย่างละเอียดตามความเป็นจริงในทันทีวันต่อวัน ซึ่งการถอดเทปโดยทันทีนี้จะช่วยให้สามารถเรียบเรียงลำดับประเด็นและเหตุการณ์ได้ รวมถึงช่วยนำไปสู่การสรุปข้อมูล เป็นระยะ ๆ รวมถึงสามารถวางแผนการสัมภาษณ์ครั้งต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นด้วย
3. ผู้วิจัยจะให้ความสำคัญกับจรรยาบรรณในการสัมภาษณ์ โดยถือว่าข้อมูลที่ได้มาจากผู้ให้สัมภาษณ์ที่นำมาเผยแพร่ นั้น จะเป็นข้อมูลที่เกิดจากความเต็มใจของผู้ให้สัมภาษณ์ และจะไม่ก่อให้เกิดผลเสียหายใด ๆ กับกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูล

จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยภาพรวมจากการนำข้อมูลสาระสำคัญของกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนมาตีความหมายเพื่อสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) เริ่มต้นด้วยการตรวจสอบและจัดระบบข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างแต่ละคน แล้วแบ่งหมวดหมู่และจำแนกประเภทของข้อมูล (Typological Analysis) ด้วย

การจัดเพิ่มข้อมูลและการลงรหัสข้อมูลตามรหัสหมวดหมู่ที่กำหนดขึ้นเอง จากนั้นจึงนำข้อมูลของทุกคนมา รวบรวมกันตามประเภทและหมวดหมู่ เพื่อทำการวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison) ทำที่สุดจึงหาข้อสรุปแยกแยะให้เห็นภาพรวมของแนวเรื่องตามประเภทและหมวดหมู่ ตลอดจน จินตาคูสำคัญเพื่อตีความและอธิบายเพื่อตอบคำถามจากปัญหานำของการวิจัยและวัตถุประสงค์ที่วางไว้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย